

Balkan Savaşları

Lev Troçki, Çev. Tansel Güney

İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009, 656 sayfa, ISBN: 978-605-360-747-2

Melih DİNÇER²²

Bu eser 1879 yılında Ukrayna’da doğan Lev Troçki tarafından yazılmıştır. Varlıklı bir Musevi çiftçinin beşinci çocuğu olan Troçki liseyi bitirdikten sonra hukuk eğitimi almıştır. Troçki 1896 yılında Nikolayev’e taşındı, burada Marksist ve devrimci yapılarla yakın ilişki içine girdi, sendika üyesi oldu. Burada tutuklanıp hapse atıldı, 1900 yılında dört yıla mahkûm edilerek Sibiryaya’ya sürgüne gönderildi. Sibiryadan 1902 yılında kaçtı. Parti içerisinde gerçekleşen ayrımında monarşinin devrilmesini ve yeni çözümler üretilmesini öne süren grupta yer aldı. Bu süreçte başta Lenin olmak üzere daha sonra devrim saflarında birlikte mücadele edeceği kişilerle tanıştı. 1905 Devrimi’nde aktif rol oynadığı için ikinci kez tutuklandı, tekrar Sibiryaya’ya sürgün edildi. 1907 yılında Viyana’ya kaçtı,

²² Harp Akademileri Stratejik Enstitüsü

Pravda gazetesini çıkardı. Daha sonra Balkan Savaşları'nı gözlememesi için Kievskaya Misl gazetesi tarafından Balkanlar'a gönderildi. 1917 Şubat Devrimi ile Rusya'ya dönerek Bolşeviklere katıldı. Kızıl Ordu'nun kurulmasında aktif rol oynadı. Rusya'da önemli bir teorisyen ve komutan olan Troçki 1927 yılında Komünist Parti'den tasfiye olunca Almatı'ya sürüldü. Buradan İstanbul'a gönderildi, Büyükkada'da 1933 yılına kadar yaşadı. İstanbul macerasından sonra kısa süre Norveç'te ve Fransa'da kaldı. 1936 yılında Meksika'ya yerleşti, burada Dördüncü Enternasyonal'in kurulması ve gelişmesi için faaliyet gösterdi. Parti içinde oluşan ayrışma ve tasfiye sonucunda 1940 yılında Stalin tarafından Meksika'da öldürtüldü.

Troçki Balkan Savaşı'na ilişkin yazılarını oluşturduğu dönemde Rusya'daki Çarlık yönetimini eleştirmenin yanı sıra Balkanları da incelemekte ve özellikle Birinci Dünya Savaşı ile Balkan Savaşları hakkında ciddi gözlemler yapmaktaydı. Bu gözlemleri neticesinde çok fazla veriye ulaşan Troçki, bu veriler doğrultusunda o dönemi sosyal, siyasal ve ekonomik olarak aydınlatabilecek makaleler yazmıştır. Troçki'nin kitabına bakıldığında eserini üç bölüme ayırdığı görülmektedir. Birinci bölüm genel olarak savaştan önce yaşananları anlatmaktadır. Türkiye'de gerçekleşen 1909 darbesini ve Jön Türkleri değerlendirmektedir. Ayrıca bu bölümde Balkanlar'da faal sosyal demokratlar ve Bulgaristan demokrasisi incelenmektedir. İkinci bölüm kitabın en uzun bölümü olmasının yanı sıra savaşın gerçeklerinin de anlatıldığı bölüm olma özelliğini taşımaktadır. Yazar ikinci bölüme Sırbistan'ı anlatarak başlamaktadır. Sırbistan'a gidişini, orada yapmış olduğu gözlemleri ve bunlara ek olarak Lazar Paçu, Stoyan Novakoviç ve Nikola Paşiç gibi önemli isimleri anlatmaktadır. Sırbistan'da bulunan siyasal yapılanmalara ve basına değinmektedir. Yazar ikinci bölümde daha sonra Birinci Balkan Savaşı'nı ve ardından gelen İkinci Balkan Savaşı'nı anlatmaktadır. Fakat kitap için özellikle vurgulanması gereken husus bu kitabın detaylı bir harp tarihi kitabı olmamasıdır. Troçki bu eserinde cepheyi değil cephe gerisini yani Balkanlar'ın sosyal, siyasal ve ekonomik sorunlarını anlatmıştır. Kitapta genel olarak Balkan Savaşları sırasında yaşanan sosyal olaylar incelenmektedir. Özellikle ikinci bölümde incelenen Türkiye'de ortaya çıkan Ermeni Sorunu ve Bulgar kuvvetlerinde yer alan Andranik Bölüğü önemli sayılabilecek konulardır. Yazar üçüncü bölümde savaş sonrası Romanya'yı anlatmaktadır. Eserini bu bölüm ile bitirerek Balkanlar hakkında bir değerlendirme yapmaktadır.

Lev Troçki'nin anlattıkları detaylı incelenecek olursa 1905 Rus Devrimi'nin bütün Avrupa'da proletarya hareketini başlattığını söylediği görülecektir. Yazara göre bu devrim proletarya hareketinde ciddi bir canlanmayı gündeme getirmiştir. Fakat yazar burada Türkiye'deki Jön Türk darbesi ile ilgili yazı yazan seleflerine oranla darbenin niteliklerini farklı açıdan yorumlamaktadır. Ona göre Avrupa'da eğitim almış, oradaki rejimleri tanımış mühendisler ve öğretmenler kendi alanlarında iş bulamayınca orduya subay olmuşlardır, ordudaki ciddi yozlaşmayı görmüşler ve bunun sonucunda bir örgütlenme hareketine gidip darbe gerçekleştirmişlerdir. Troçki'ye göre Rusya'da proletaryanın yaptığını Türkiye'de Jön Türkler yapmıştır. Ayrıca kendi ideolojisi açısından hanedan yönetimine karşı olan Troçki Rusya'daki Çarlık yönetimine karşı olduğu gibi Türkiye'deki imparatorluğa da karşıydı.

Bununla birlikte göreve gelen devrim hükümetinin önündeki önemli görevleri ekonomik bağımsızlığı gerçekleştirmek, ulus ve devletin birliğini sağlamak, siyasal özgürlüğü elde etmek ile korumak olarak belirlemiştir. Türkiye ile ilgili yapmış olduğu gözlemler incelendiğinde hepsinin kayda değer olduğu ve analiz edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Kitabın ilerleyen bölümlerinde Troçki'nin Jön Türk yönetimini hanedana benzetip eleştirmesi ilgi çekicidir. Aslında kitap okunduğunda net olarak anlaşılan husus, Troçki'nin özellikle Türkiye ile ilgili konularda oldukça adil olduğu ve önemli gözlemler yaptığıdır. Çünkü o dönemlerde söz konusu Müslümanlar veya Türkler olduğunda inanılmaz derecede ayrımcı olan Avrupa basınına rağmen Troçki Balkan Savaşları'nda yapılan Bulgar ve Sırp mezalimini açıkça ve objektif bir şekilde anlatmaktadır.

Eserde Osmanlı İmparatorluğu yönetiminde Slavların, Ermenilerin ve Rumların ciddi zulümler gördükleri belirtilmektedir. Fakat kitabı okurken konuyu bir tarihçi gözüyle yorumlamak gerekli olduğundan bunun aksine o dönemin şartları göz önüne alınmadan yorumlama yapılırsa bu eleştiri anakronik olacaktır. Bu dikkat edilmesi gereken bir husustur çünkü kitapta bahsedilen dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nu bu tarz suçlamalarla yargılamayan yoktur. Bu anlamda devlete ciddi bir ön yargı ile yaklaşılmaktadır. Böyle düşünüldüğünde Lev Troçki'nin bu şekilde değerlendirmesi olağandır. Asıl üstünde durulması gereken husus Troçki'nin adaletli bir şekilde Türklere yapılan mezalimi anlatmasıdır.

İkinci bölüm detaylı incelendiğinde Sırbistan ve Bulgaristan ile ilgili ciddi bilgiler verdiği görülmektedir. Sırbistan'a bakıldığında halkın savaş istemediği fakat yöneticilerinin yönlendirmesi ile bu savaşa girildiği anlatılmaktadır. Burada göze çarpan kısımlar Andranik Bölüğü, Türkiye'deki Ermeni Sorunu ve sansür konularıdır. Andranik Bölüğü denilen husus Bulgar ordusundaki gönüllü Ermeniler konusudur. Başlarında Türklere yaptığı mezalim ile tanınan Andranik Ozanyan bulunmaktadır.

Troçki Sırp mezalimini bir Sırp arkadaşından dinlediği hikâye aracılığıyla çok çarpıcı şekilde nakletmektedir. *“Benim Üsküp'e gelişimden iki gün önce, şehirde yaşayanlar sabahleyin uyanınca Vardar üzerindeki esas köprüünün altında yani, şehrin ta göbeğinde karşılarına yığın yığın cesetler çıkmış, kafaları kesilmiş Arnavut cesetleri... Kimileri, bunların, komitacıların öldürdüğü Üsküplü Arnavutlar olduğunu söyledi, kimi ise cesetleri Vardar nehri sularının köprüünün altına kadar taşıdığını ileri sürdü. Apaçık bir şey varsa, o da, başları kesilmiş bu adamların bir çarpışmada öldürülmedikleriydi”*.

Troçki hakkındaki en ilginç hususlardan birisi de sansürün her tarafı sardığı dönemde adil bir şekilde bu gerçekleri yazmasıdır. O dönemin sansür uygulamalarına bakıldığında Bulgaristan'da basının ciddi anlamda sansür mekanizması ile çalıştığı görülmektedir. Bulgaristan'da politik ve askeri olmak üzere iki ayrı sansür kurulu bulunmaktadır. Oldukça sistemli çalışan bu yapılar haberleri yönlendirmekte ve yalan haberlerin yayınlanmasını sağlamaktaydılar. Buna örnek olarak aşağıdaki alıntı gösterilebilir:

‘‘Bir telgraf metni yazılınca, bu metin sansür komitesinin önüne getiriliyor. Bu komitede iki üç tane son derece genç siville birlikte, iki üç yedek subay bulunuyor. Bütün Sofya gazetelerini de sansür ettikleri için, işleri başlarından aşkın. Bir telgraf önce sıranın kendisine gelmesini bekliyor, sonra, biri telgrafi okuyunca, eğer metin herhangi bir şüphe uyandırırca, Profesör Tsonçev’in incelemesine gönderiliyor. Onaylanan bir metin, sansürün imzası ile ‘Savaş Bakanlığı–Genelkurmay’ diye bir mühür taşıyor. Bu dokümanla telgraf ofisine gidiliyor’’.

Buradan anlaşılacağı üzere Bulgaristan’da ve bütün Balkanlar’da basın tamamen yalan haber yapmakta ve sansür uygulamaktaydı. İşte bu durum Troçki’nin eserini daha da mühim bir duruma getirmektedir. Çünkü o dönemde bu gerçekleri yazabilen tek kişi Troçki’dir.

Son bölümde yazar savaş sonrası Romanya’yı anlatmakta, Romanya üzerinden bütün Balkan coğrafyasını ele almaktadır. Bu konuda özellikle değindiği husus bazı insanlar maddi olarak ciddi sıkıntı içerisindeyken bazılarının çok rahat yaşadığıdır. Ek olarak Romanya’da ciddi bir Musevi sorunun bulunduğu da işaret etmektedir. Troçki özellikle devletin dininin antisemitizm olduğunu söylemektedir. Romanya’da din ve inanç konusunda ayırım yapılmamasını düzenleyen Berlin Antlaşması’nın 44. maddesine rağmen Vladimir Purishkevich liderliğinde Romanya’da ciddi anlamda bir ayırım yapıldığını belirtmektedir. Berlin Antlaşması’nın 44.maddesi:

‘‘Romanya’da din ve inanç farkları, kamu görevlerine, resmi meslek ve hizmetlere erişimine ilişkin vatandaşlık haklarından ve siyasal haklardan yararlanmasıyla ilgili herhangi bir hususta herhangi bir kimsenin dışlanması veya haklarının tanınmaması için gerekçe gösterilemez.

Gerek Romanya devletinde doğanların gerekse yabancıların her türlü ibadeti açıkça yapma özgürlüğü güvence altındadır ve hiçbir cemaatin hiyerarşik yapısına ve ruhani liderleriyle ilişkilerine yönelik hiçbir türde kısıtlama getirilemez.

Düvel-i Muazzama’nın ticaretle ve başka işlerle iştigal eden vatandaşları, dinsel inançları ne olursa olsun, Romanya’da tam eşitliğe sahip olacaktır.’’

Özellikle bu hususta Avrupa basını elinde tutan mali anlamda güçlü Musevilerin Romanya’daki Musevilere destek vermediklerini ve hatta kendi çıkarları uğruna onları hiçe saydıklarını ve onların düşmanları ile işbirliği yaptıklarını açıklamaktadır. Troçki açıkça kitabında bu durumdan öğrendiğini ifade ederek konuyu sonlandırmaktadır. Yazar sonra kitabın son bölümlerinde yine kimi yolculuklarına değinerek savaştan önce ve sonrasına dair bazı haritalar vererek kitabını tamamlamaktadır.

Sonuç olarak irdelenmesi gereken temel husus Troçki’nin o dönemde kimsenin açıklayamadığı hususları gözler önüne serdiği gerçeğidir. Bu durum analiz edildiğinde o dönemde Avrupa basınında ciddi bir sansür faaliyeti olduğu anlaşılmaktadır. Troçki sansüre karşı durarak gerçekleri makalelerinde belirtmiştir. Ayrıca Bulgaristan’daki siyasete, Dimitar Blagoev, Lazar Paçu gibi önemli siyasetçilere

değinererek kitabında Balkanlar'daki siyasi durumu çok net bir şekilde özetlemektedir. Kitabında adı geçen birçok şahsiyetle görüşen ve onlarla yaptığı söyleşileri makalelerinde yayımlayan Troçki bu yolla o dönemin liderlerinin bölge politikaları hakkında ne düşündüklerini çok açıkça dile getirebilmektedir. Ayrıca Türkiye ile ilgili yapmış olduğu gözlemler yine oldukça önemli noktalara değinmektedir. Özellikle Balkan Savaşları sırasında yapılan mezalim ve yine Osmanlı Devleti'nde gerçekleşen darbeci yönetim şekline dair ciddi gözlemleri vardır. Bunun yanı sıra yazar 1878 Berlin Antlaşması'nın Avrupalı diplomatların Balkanlar'da istedikleri sınırı belirleme ve politika oluşturma faaliyetine giden bir araç olduğunu belirtmektedir. Balkanlar'ın bu antlaşma ile istenilen şekilde bölünmesi amaçlandığını vurgulamaktadır. Buna çözüm olarak Balkan ülkelerinin birleşerek bir federasyon altında yönetilmelerini teklif etmektedir. Ona göre Balkanlar'ın tek kurtuluş yolu bu federasyondadır.

